

ἡ τῆς Ἑταιρείας του ἐπενήργησε θαυμασίως ἐπὶ τῶν Ἰταλο-Ἑλληνικῶν πόλεων. Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ διεκρίνοντο εἰς ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς, ἐφ' ὅσον οὗτοι μὲν ἐμυσταγωγοῦντο εἰς τὰ ἄδυτα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πολιτικῆς, οἱ δὲ ὤφειλον νὰ ὑποστῶσι προηγουμένως πενταετῆ δοκιμασίαν, ἐπιβαλλομένης αὐτοῖς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐχεμυθίας. Ὁ τρόπος τοῦ βίου, ἡ συμπεριφορὰ, ἡ σωμασκήα, ὁ ἱματισμός, τὰ πάντα ἦσαν ἀκριβῶς κεκανονισμένα. Καὶ πρῶτον ἡ λευκὴ στολὴ διεκρίνε τούς μαθητάς του· καθ' ἐκάστην ὥραν τῆς ἡμέρας ὤφειλον νὰ ἐπασχολῶνται εἰς ὠρισμένην ἐργασίαν· τὴν μὲν πρωΐαν ἀμέσως ἀνίσταντο ὑπεχρεοῦντο ν' ἀνακαλῶσιν εἰς τὴν μνήμην τῶν τῆς προλαβούσης ἡμέρας, τὸ δὲ ἐσπέρας νὰ δίδωσιν ἑαυτοῖς λόγον τῶν ἡμερησίων πράξεών των, ἐξετάζοντες ἂν ἦσαν ἀγαθοὶ ἢ ὄχι. Ἀπεστήθιζον δὲ καὶ ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου τὴν πρωΐαν, πολλάκις δὲ καὶ παρὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν ἐνησχολοῦντο περὶ τὴν μουσικὴν, ἐν ἑκ τῶν κυριωδέστερων συστατικῶν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ μορφώσεως, ὡσαύτως κανονικῶς ἐγυμνάζοντο εἰς τὴν πάλην, τὸν δρόμον, τὸ ἀκόντιον, κτλ. Συνέτρωγον ὄμοῦ, τὸ μέλι καὶ ὁ ἄρτος ἦσαν τὰ κυριώτερα ἐδέσματα, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ μόνον ποτόν, πρὸς δὲ ἀπεῖχον παντάπασι τῆς κρεωφαγίας, μεθ' ἧς συνεδέετο ἡ μετεμψύχωσις, μεταξύ δὲ τῶν φυτικῶν οὐσιῶν ἀπηγορεύοντο οἱ κύαμοι.

Ἄλλ' οἱ κανονισμοὶ οὗτοι μᾶς ὑπομιμνήσκουσι τοὺς Σπαρτιατικοὺς θεσμούς, μάλιστα δὲ λέγεται ὅτι ὁ Πυθαγόρας μετέβη εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὴν Σπάρτην, ὅπως λάβῃ γνῶσιν τῆς ἐκεῖ νομοθεσίας. Ὅθεν Δώριον χαρακτῆρα ἐμφαίνουσι οὐχὶ μόνον αἱ ἠθικο-κοινωνικαὶ διατάξεις του, ἀλλὰ καὶ αἱ πολιτικαὶ τάξεις του, ἡ πρὸς τὸ ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα ἐξειδιασμένη κλίσις του, ὅπερ ἐθεώρει ὡς τὸ ἰδανικὸν τῆς πολιτείας. Ὅθεν ὅτε προϊόντος τοῦ χρόνου οἱ Πυθαγόρειοι ἐξήσκησαν μεγίστην πολιτικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν τῆς κάτω Ἰταλίας ἐξεδήλουν τὰ ἀριστοκρατικά των φρονήματα καὶ ἀπεπειρῶντο νὰ διατηρῶσι τὰ δῶρια πολιτεύματα ἀπέναντι τῶν δημοκρατικῶν καινοτομιῶν, ἢ ἔνθα ἴσχυον δημοκρατικὰ πολιτεύματα νὰ τὰ μεθαρμόζωσιν εἰς ἀριστοκρατικά. Ἄλλὰ τοιαῦται ἀπόπειραι ἐπόμενον ἦν νὰ ἐπενέγκωσιν αἵματηρὰς σκηνὰς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πυθαγόρου. Τὸ δημοκρατικὸν κόμμα ὡς λέγεται ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Κύλωνος ἐφώρμησε κατὰ τῆς οἰκίας τοῦ Μίλωνος, ἐν ἣ συνεδρίαζεν ἡ πυθαγόρειος ἑταιρεία, καὶ πυρπολῆσαν αὐτὴν ἐξήλασε τοὺς Πυθαγορείους ἐκ τῆς πόλεως (Ἰαμβ. κ. λε'. Πορφυρ. Δ. νδ'.) ἐν δὲ τῇ στάσει ταύτῃ ἐν ἣ διεφθάρησαν οἱ πλείστοι τῶν μαθητῶν ἀπεσφάγη καὶ ὁ Πυθαγόρας (Δ. Λ. Η'. λθ'.) Τινὲς δ' ἐκ τῶν διασωθέντων, οἷοι ὁ Φιλόλαος καὶ ὁ Λύσις μεταβάντες εἰς τὴν Ἑλλάδα κα-

τόκησαν εἰς τὰς Θήβας (1). Τέλος δὲ ὅσον ἀφορᾷ τὰ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πυθαγόρου, οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι ἐφονεύθη εἰς τινα στάσιν τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν ἀριστοκρατῶν, οἱ δὲ ἐν τινι μάχῃ τῶν Συρακουσίων κατὰ τῶν Ἀκραγαντίνων. Καὶ περὶ τῆς ἡλικίας δὲ αὐτοῦ εἶναι ἀμφισβητούμενον ἂν ἀπεβίωσε τὸ 80 ἢ τὸ 104 ἔτος.

Μεταβαίνοντες ἤδη εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ του συστήματος, ἀνάγκη νὰ προειδοποιήσωμεν ὅτι τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς ἐκθέσεως δὲν εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ Πυθαγόρου, ἀλλ' ἡ τῶν Πυθαγορείων, διότι οὐδαμοῦ μνημονεύεται ὠρισμένη τις φιλοσοφικὴ ἀρχή, ἀποκλειστικῶς ἀποδιδόμενη εἰς ἐκεῖνον, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δὲ ὁσάκις ποιεῖται μνείαν τῆς ἐν λόγῳ φιλοσοφίας, οὐδέποτε ὀνομάζει αὐτὸν τὸν Πυθαγόραν, ἀλλὰ τοὺς Πυθαγορείους. Οὐδεμία ὀθεν ἱστορικὴ διάκρισις δύναται νὰ τεθῆ μεταξύ τοῦ θεμελιωτοῦ καὶ τῶν ὀπαδῶν του, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ πραγματευθῶμεν καθόλου καὶ συλλήβδην περὶ τῆς τῶν Πυθαγορείων φιλοσοφίας, ἀποχωρίζοντες ἀπ' αὐτῆς πᾶν εἶτι προφανῶς ἀνήκει εἰς τοὺς νεοπλατωνικούς, καὶ νεοπυθαγορείους, καὶ εἰς τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦτον προβαίνομεν ἀσφαλῶς, συμβουλευόμενοι αὐθεντικὰς πηγὰς τὰς διεξοδικὰς ἐκθέσεις τοῦ τε Ἀριστοτέλους καὶ Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ.

Ἡ βᾶσις τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος τῶν Πυθαγορείων εἶναι ὅτι ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ οὐσία τῶν πραγμάτων. Πῶς δὲ οὗτοι ἐφθασαν εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην, μᾶς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Ἀριστοτέλης (Μετ. Α', ἐ. 1.) «Οἱ Πυθαγόρειοι πρῶτοι ἐνησχολήθησαν μετ' ἐπιτυχίας »εἰς τὰ μαθηματικά, καὶ ἐντραφέντες ἐν αὐτοῖς ἐπίστευσαν ὅτι αἱ »ἀρχαὶ τῶν μαθηματικῶν, ὁ ἀριθμὸς, εἶναι ἀρχαὶ πάντων τῶν ὄντων. Ἐπειδὴ δὲ ἐνόμιζον ὅτι ἐθεώρουν πολλὴν ὁμοιότητα μεταξύ »τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν ὄντων, ἀπεφαίνοντο ὅτι τοιός δε τις ἀριθμὸς »εἶναι δικαιοσύνη, ἕτερος δὲ τις ἀριθμὸς ψυχὴ καὶ νοῦς. Προσέτι δὲ »ἐπειδὴ τὰς ιδιότητας καὶ τὰς ἀναλογίας τῶν ἀρμονιῶν παρετήρουν εἰς τοὺς ἀριθμούς, καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἐφαίνοντο ἀφωμοιωμένα »πρὸς τοὺς ἀριθμούς, οἱ δὲ ἀριθμοὶ ὅτι ἦσαν πρῶτοι πάσης τῆς φύσεως, ἐθεώρησαν τὰ στοιχεῖα τῶν ἀριθμῶν ὡς στοιχεῖα πάντων τῶν ὄντων, καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν ὡς ἀριθμὸν καὶ ἀρμονίαν.»

Ἐκτὸς δὲ τούτου οἱ Πυθαγόρειοι ἐθεώρουν τὸν ἀριθμὸν οὐχὶ μόνον ὡς τὴν ἀντικειμενικὴν οὐσίαν τῶν ὄντων, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸν ὑποκειμενικὸν ὄρον τῆς γνώσεως, διότι ἐπρέσβεθον ὅτι ἄνευ ἀριθμοῦ οὐδὲν

(1) Ἐπεὶ ἐξέπεσον αἱ κατὰ πόλεις ἐταιρίαι τῶν πυθαγορικῶν στάσει κρατηθέντων, τοῖς ἔτι συνεστῶσιν ἐν Μεταποντίῳ αὐνεδρεύουσιν ἐν οἰκίᾳ πῦρ οἱ Κυλώνιοι περιέθησαν καὶ διέφθειραν ἐν τούτῳ πάντας πλὴν Φιλολάου καὶ Λύσιδος, νέων ὄντων ἔτι ῥώμη καὶ κουφότητι διωσαμένων τὸ πῦρ (Πλούτ. περὶ δαιμονίου Σωκράτους).

τι δύναται νὰ γνωσθῆ. Ὡς δὲ οἱ ἀρχαιότατοι φιλόσοφοι ὑπέθετον, ὅτι τὸ ἴσον δὲν γινώσκεται εἰμὴ διὰ τοῦ ἴσου, οὕτω καὶ οἱ Πυθαγόρειοι συνεπέβαινον, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων εἶναι καὶ ἀρχὴ τῆς γνώσεως, ὅτι αἱ ἀναλογίαι τῶν ἀριθμῶν αἰτινες ἀποτελοῦσι τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων χρησιμεύουσι καὶ ὡς μέσα δι' ὧν τὰ ὄντα γινώσκονται. «Πᾶν τὸ γινωσκόμενον—λέγει ὁ Φιλόλαος—περιέχει ἀριθμὸν, διότι ἄνευ ἀριθμοῦ οὐδὲν δύναται νὰ νοηθῆ καὶ νὰ γνωσθῆ, ἄνευ αὐτοῦ τὰ πάντα θὰ ἦσαν σκοτεινὰ καὶ ἀσαφῆ, ὁ ἀριθμὸς ὅμως ἐνῶ φέρει εἰς ἀρμονίαν τὰ πράγματα μετὰ τῆς ψυχῆς ἀπεργάζεται τὰ πάντα γνωστά.» (Ἀποσπ. β'. σελ. νη'. καὶ ἀπόσπασ. ιη'. σελ. ρμα'. ρμε'). Ἐὰν π. χ. δὲν ὑπῆρχεν ἀριθμὸς δὲν ἠδυνάμεθα νὰ νοῶμεν καὶ νὰ γινώσκωμεν οὔτε τὸν τόπον οὔτε τὴν ὕλην, διότι ἀμφοτέρω θὰ ἦσαν ἀσαφῆ καὶ ἀδιάκριτα εἰάν δὲν ἐχωρίζοντο εἰς ὠρισμένας καὶ διακεκριμένας ἐπιφανείας καὶ σώματα. Ἀλλ' ὅμως ὁ ἀριθμὸς δὲν εἶναι μόνον γνωριστικὴ τῶν ὄντων ἀρχή, ἀλλὰ καὶ οὐσιολογικὴ ἢ πραγματικὴ. «Βλέπεις, ἐξακολουθεῖ ὁ Φιλόλαος, τὴν φύσιν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἀριθμοῦ ἰσχύουσιν οὐ μόνον εἰς τὰ θεῖα πράγματα, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἔργα καὶ διανοήματα, καὶ εἰς ἀπάσας τὰς χειροτεχνίας οὐχ ἦττον ἢ καὶ εἰς τὴν Μουσικὴν,» δηλ. οὐδὲν χρήσιμον δύναται νὰ κατασκευασθῆ ἄνευ ἀκριβοῦς μέτρου καὶ ἀριθμοῦ· καὶ πάλιν χρονικὸν μέτρον καὶ ῥυθμὸς δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἀριθμὸς.

Ἀλλ' οἱ Πυθαγόρειοι δὲν περιωρίσθησαν ἀπλῶς εἰς ἐκδήλωσιν τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀλλ' ἐζήτησαν πρῶτως ν' ἀνελιζώσι τοὺς ἐν τῷ ἀριθμῷ ἐγκειμένους γενικοὺς προσδιορισμούς, ἢ στοιχεῖά του, καὶ ἐθεώρησαν, καθάπερ παρατηρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης (Μετ. Α'. ε'), ὡς ἀπολύτους ἀρχὰς τῶν ὄντων οὐχὶ τοὺς ἀμέσους ἀριθμοὺς, ἀλλὰ μάλλον τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀριθμοῦ, τὰς λογικὰς διακρίσεις του. Τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀριθμοῦ λέγουσιν εἶναι τὸ ἄρτιον καὶ περιττὸν καὶ ἡ ἔνωσις τούτων, ἢ τὸ ἄρτιοπέριττον· τοῦτο δὲ εἶναι τὸ ἐν μετέχον ἐνταύτῳ τῆς φύσεως τοῦ τε ἄρτιου καὶ περιττοῦ· διότι τὸ ἐν εἰς μὲν τὸ ἄρτιον προστιθέμενον τὸ ἀποτελεῖ περιττὸν εἰς δὲ τὸ περιττὸν ἄρτιον. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο δυνατὸν εἰάν τὸ ἐν δὲν μετεῖχε καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύσεων· ὅθεν τὸ ἐν ἀπεκάλουν ἄρτιοπέριττον. Πρὸς δε λέγομεν ὅτι τὸ περιττὸν εἶναι τὸ περαῖνον, τὸ δὲ ἄρτιον τὸ ἀπειρον (Ἀρ. Μετ. Α'. ε'. η'). διότι τὸ ἄρτιον ἐπ' ἀπειρον διαιρεῖται εἰς ἴσα μέρη, εἶναι τὸ ἀπλῶς διαιρετόν, ἐνῶ τὸ περιττὸν δὲν ἐπιδέχεται τοιαύτην διαίρεσιν, ἀλλ' ἴσταται ἐδραῖον, ἐπομένως εἶναι μέγεθος συγκεκριμένον ὄχι συνεχές (1). Ὁ περιττὸς ἀριθμὸς κρατεῖ τοῦ ἄρτιου, διότι μετα-

(1) Σιμπλ. εἰς Ἀριστ. φυσ. Γ'. δ'. Τὸ ἀπειρον τὸν ἄρτιον ἀριθμὸν ἔλεγον διὰ τὸ πᾶν μὲν ἄρτιον, ὡς φασιν οἱ ἐξηγηταί, εἰς ἴσα διαιρεῖσθαι, τὸ δὲ εἰς

τρέπει αὐτὸν εἰς περιττὸν συντιθέμενος, μόνον διὰ τοῦ περιττοῦ προκύπτουσιν εἰς τὸ ἀριθμητικὸν σύστημα ἀριθμοὶ μόνιμοι, ἀπέναντι ἀλλήλων περαινόμενοι καὶ μὴ εἰς ἀλλήλους ἀναγόμενοι (3, 5, 7) ἐνῶ οἱ ἄρτιοι εἶναι ἀπλαῖ διχοτομῖαι ἢ διπλασιασμοὶ χωρὶς νὰ διακρίνωνται στερεῶς ἀπ' ἀλλήλων. Τὸ ἄρτιον ἐπομένως εἶναι τὸ τρεπτὸν, τὸ παθητικόν, τὸ μεταβλητόν, τὸ δὲ περιττὸν τὸ στερεὸν καὶ περαῖνον, ἢ ἀρχὴ σταθερῶν διακρίσεων ὡς ὁ κόσμος παντοῦ δεικνύει βεβαίως τὴν ἀντίθεσιν τοῦ καθ' ἑαυτὸ ἀπείρου τρεπτοῦ στοιχείου (π. χ. τοῦ χώρου, τοῦ χρόνου, τῆς ὕλης, τῆς κινήσεως) καὶ τοῦ τὸ τρεπτὸν τοῦτο περαίνοντος (σωματικῶν περιορισμοῦ, χρονικοῦ μέτρου).

Ὁ περαιτέρω προσδιορισμὸς τῆς ἀντιθέσεως ταύτης, περὶ οὗ οἱ Πυθαγόρειοι διεφώνουν ἀλλήλοις ὀφείλει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀνεπιτυχῆς αὐτῶν ἀπόπειρα τοῦ νὰ σχηματίσωσιν ὡς ὁ Ἀριστοτέλης μετὰ ταῦτα, πίνακα τῶν διανοητικῶν κατηγοριῶν. Ὁ Ἀριστοτέλης (Μετ. 1. 5. 9.) ἀποδίδει τοὺς προσδιορισμοὺς τούτους ἢ εἰς αὐτὸν τὸν Πυθαγόραν, ἢ καὶ εἰς τὸν Ἀλκμαίωνα «ἀκμάσαντα κατὰ τὸ γῆρας τοῦ «Πυθαγόρου ὥστε ἢ ὁ Ἀλκμαίων παρέλαβεν αὐτοὺς παρὰ τῶν Πυθαγορείων ἢ οὗτοι παρ' ἐκείνου.» Αὗται δὲ αἱ ἀντιθέσεις εἰς ἅς ἀνάγονται ἅπαντα τὰ ὄντα συμποσοῦνται εἰς δέκα συστοιχίας, διότι ἡ δεκάς θεωρεῖται παρὰ τῶν Πυθαγορείων ὡς σημαντικὸς ἀριθμὸς.

1. Περαῖνον καὶ ἄπειρον	7. Εὐθύ καὶ καμπύλον (διεύθυνσις ἀπροσδιόριστος).
2. Περιττὸν καὶ ἄρτιον	8. Φῶς καὶ σκότος (ἄρνησις τοῦ προσδιορισμοῦ).
3. Ἐν καὶ πολλὰ (ἀπροσδιόριστα)	9. Ἀγαθὸν καὶ κακὸν (τὸ παρεκτρέπομενον τῆς τάξεως καὶ τοῦ μέτρου).
4. Δεξιὸν καὶ ἀριστερόν (τοῦτο δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἀτελέστερον).	10. Ἰσόπλευρον καὶ ἑτερόμηκες τετράγωνον (μὴ προσδιοριζόμενον διὰ τινος ἀκριβοῦς μέσου).
5. Ἄρρεν (αὐθυπόστατον, περαῖνον) καὶ θῆλυ.	
6. ἠρεμοῦν καὶ κινούμενον (ἀπροσδιόριστως)	

Ἄπασαι λοιπὸν αὗται αἱ συστοιχίαι ἀνάγονται εἰς τὴν πρώτην, εἰς τὴν τοῦ πεπερασμένου καὶ ἀπείρου· ἐπομένως δὲ πάντα τὰ ὄντα ὑπόκεινται εἰς ταύτην τὴν ἀντίθεσιν, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀριθμὸς καθὸ ἐνότης τοῦ περιττοῦ καὶ ἄρτιου εἶναι καὶ ἐνότης τοῦ πεπερασμένου καὶ τοῦ ἀπείρου, ἐντεῦθεν συνεπέρανον οἱ Πυθαγόρειοι, ὅτι τὰ πάντα εἶναι ἀριθμὸς.

ἴσα διαιρούμενον ἄπειρον κατὰ τὴν διχοτομίαν· ἢ γὰρ εἰς ἴσα καὶ ἡ μέση διαίρεσις ἐπ' ἄπειρον· τὸ δὲ περιττὸν προστεθὲν περαίνει αὐτό· κωλύει γὰρ αὐτοῦ τὴν εἰς τὰ ἴσα διαίρεσιν. Πλουτ. προβ. ῥωμ. κ. ρβ'. ὁ περιττὸς ἀριθμὸς εἶναι ἄρρη, γόνιμος γὰρ ἐστὶ καὶ κρατεῖ τοῦ ἄρτιου συντιθέμενος. Καὶ διαιρουμένων εἰς τὰς μονάδας ὁ μὲν ἄρτιος, καθάπερ τὸ θῆλυ, χώραν μεταξὺ κενὴν ἐνδίδωσι, τοῦ δὲ περιττοῦ μόριον αἰεὶ τι πλήρες ὑπολείπεται.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ἀναφύεται οἰκοθεν τὸ ζήτημα, τίς ἡ σχέσις τῶν ἀριθμῶν πρὸς τὰ ὄντα, πῶς ἐξελάμβανον οἱ Πυθαγόρειοι τοὺς ἀριθμούς· ὡς αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῶς πραγμάτων, ἢ ὡς τὸ πρότυπον αὐτῶν; Ἐνῶ δ' Ἀριστοτέλης πολλάκις διαβεβαίωσι ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι ἐθεώρησαν τοὺς ἀριθμούς ἢ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀριθμοῦ ὡς αὐτὰ τὰ ὄντα, ὡς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, ὅτι τὸ πεπερασμένον καὶ ἄπειρον δὲν εἶναι κατηγορούμενα ἢ συμβεβηκότα ἄλλης οὐσίας, ἀλλ' ἀμέσως οὐσία (1), ἐνῶ καὶ ὁ Φιλόλαος ὑποθέτει ὅτι ἐκ περαινόντων τε καὶ ἀπειρων ὁ τε κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ συνέστησαν, ἀπαντῶνται ὁμως παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει καὶ τινὰ ἄλλα χωρία, ἐν οἷς ἀναφέρει ὡς Πυθαγόρειον δόγμα, ὅτι τὰ ὄντα εἶναι ἀφομοιώματα τῶν ἀριθμῶν (Μετ. Α. σ'. 987. 6, 10). Τὴν δὲ μέθεξιν τοῦνομα μόνον μετέβαλε (Πλάτων)· οἱ μὲν γὰρ Πυθαγόρειοι μιμήσει τὰ ὄντα φασὶν εἶναι τῶν ἀριθμῶν, Πλάτων δὲ μεθέξει. Παραβ. Α. ΣΤ'. 985. 6, 27. ἐν τοῖς ἀριθμοῖς ἐδόκουν θεωρεῖν ὁμοιώματα πολλὰ τοῖς οὐσι — τὰ μὲν ἄλλα τοῖς ἀριθμοῖς ἐφαίνετο τὴν φύσιν ἀφομοιωσθαι πᾶσαν). Ἄλλως πως δὲν ἐξηγεῖται ἡ φαινομένη αὕτη ἀντίφασις τοῦ Ἀριστοτέλους εἰμὴ ὅτι εἰ καὶ οἱ ἀριθμοὶ θεωροῦνται ὡς ἔμμοнос τῶν πραγμάτων οὐσία δὲν εἶναι ὁμως αὐτὰ τὰ αἰσθητικὰ πράγματα, ἀλλὰ διακρίνονται πάντοτε ἐπ' αὐτῶν, ὡς τὸ γενικὸν ἀπὸ τὸ ἀτομικόν, ὡς ἡ οὐσία ἀπὸ τὸ φαινόμενον· ἐπομένως δὲ τὰ ὄντα δύνανται ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν νὰ ὀνομασθῶσιν ὁμοιώματα τῶν ἀριθμῶν· ὀνομάζοντες δὲ οἱ Πυθαγόρειοι τὰ ὄντα ὁμοιώματα, ἢ τοὺς ἀριθμούς πρότυπα, δὲν ὑπελάμβανον διὰ τούτου ὅτι αἱ ἰδέαι, οἱ ἀριθμοὶ ὡς νόμοι τῶν ὄντων ἐνυπάρχουσιν εἰς τὸν θεῖον νοῦν χωριστοὶ τῶν πραγμάτων, πολλῶ δ' ἦτον ἐδόξαζον ὅτι εἶναι ὑποκειμενικαὶ ἐννοιαὶ ἐντὸς τῆς ἡμετέρας διανοίας ἀλλ' ὠρισμένως ὅτι εἶναι ἡ πραγματικὴ οὐσία τῶν ὄντων· ὥστε ἕκαστον ὄν, δὲν εἶναι οὐσιωδῶς ἄλλο τι εἰμὴ τοῦτο τὸ πεπερασμένον ἢ τὸ ἄπειρον καὶ ἡ ἐνότης τῶν.

Αἱ ἀρηρημένα αὐταὶ κατηγορίαι προσδιωρίσθησαν μετὰ ταῦτα ἔτι μᾶλλον συγκεκριμένως ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων Πυθαγορείων φιλοσοφούντων περὶ θεοῦ καὶ ἀποπειρωμένων ὅπως εἰς τὴν δημῶδη

(1) Μετ. Α'. Ε', 986, α. 15. Φαίνονται δὲ καὶ οὗτοι τὸν ἀριθμὸν νομίζοντες ἀρχὴν εἶναι καὶ ὡς ὕλην τοῖς οὐσι καὶ ὡς πάθη τε καὶ ἔξεις. Ἐοίκασιν ὡς ἐν ὕλης εἶδει τὰ στοιχεῖα τάττειν· ἐκ τούτων γὰρ ὡς ἐνυπαρχόντων συνεστᾶναι καὶ πεπλάσθαι φησὶ τὴν οὐσίαν—987. α. 15. Τὸ πεπερασμένον καὶ τὸ ἄπειρον καὶ τὸ ἐν οὐχ ἑτέρας τινὰς ὠήθησαν εἶναι φύσεις οἷον πῦρ ἢ γῆν ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἄπειρον καὶ αὐτὸ τὸ ἐν οὐσίαν εἶναι τούτων ὧν κατηγοροῦνται, διὸ καὶ ἀριθμὸν εἶναι τὴν οὐσίαν ἀπάντων. 987. 6. 2. 8. ἀριθμούς εἶναι φασὶν αὐτὰ τὰ πράγματα. Φυσ. Γ'. Δ'. 203 α'. 3. πάντες ὡς ἀρχὴν τινὰ τιθέασιν τῶν ὄντων (τὸ ἄπειρον) οἱ μὲν, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Πλάτων, καθ' αὐτὸ οὐχ ὡς συμβεβηκός τινι ἑτέρῳ, ἀλλ' οὐσίαν αὐτὸ ὄν τὸ ἄπειρον. Πλήν οἱ μὲν Πυθαγόρειοι ἐν τοῖς αἰσθητοῖς· οὐ γὰρ χωριστὸν ποιῶσι τὸν ἀριθμὸν, κτλ.

θησκείαν εἰσάξωσι τοιοῦτους διανοητικούς προσδιορισμούς. Διὰ τῆς Μονάδος ἐννοοῦσι τὸν Θεόν· προσέτι δὲ ἀποκαλοῦσιν αὐτὴν πνεῦμα Ἐρμαφρόδιτον (διότι ἐμπεριέχει ἐν ἑαυτῇ ἀμφοτέρους τοὺς προσδιορισμούς, τό τε περιττὸν καὶ τὸ ἄρτιον) πρὸς δὲ καὶ οὐσίαν καὶ λόγον καὶ χάος διότι εἶναι ἀπροσδιόριστος, τάρταρον, Δία, κτλ. Οὕτω δὲ καὶ τὴν δυάδα ἀποκαλοῦσιν ὕλην, ἀρχὴν τῆς ἀνισότητος, ἔριν, ἴσον, κτλ. Ἡ τριάς εἶναι μάλιστα σημαντικὸς ἀριθμὸς δι' οὗ ἡ μονὰς πραγματοποιεῖται καὶ συμπληροῦται. Ἡ μονὰς προχωρεῖ διὰ τῆς δυάδος, καὶ μετὰ ταύτης τῆς ἀπροσδιορίστου πληθῆος πάλιν συνενουμένη εἶναι ἡ τριάς. Ἡ τριάς θεωρεῖται ἐν γένει ὡς τὸ πρῶτον τέλειον. Ὁ Ἀριστοτέλης (περὶ Οὐρ. I. 1.) ἐξέφρασε τοῦτο σαφῶς. «Τὸ πᾶν καὶ τὰ ἅπαντα τοῖς τρισὶν ὄρισται· τελευτὴ γὰρ καὶ μέσον καὶ ἀρχὴ τὸν ἀριθμὸν ἔχει τὸν τοῦ παντός, ταῦτα δὲ τὸν τῆς τριάδος,» ἤτοι ἡ τριάς ἔχει ἀρχὴν, μέσον καὶ τέλος, ἢ εἶναι ἀριθμὸς τοῦ ἐν ἑαυτῷ τελείου ὄντος π. χ. τοῦ σχήματος.

Ἡ τετράς εἶναι ἡ τριάς ἀλλὰ μᾶλλον ἀνεπτυγμένη· καὶ διὰ τοῦτο οἱ Πυθαγόρειοι ἀπονέμουσιν αὐτῇ μεγάλην ἀξίαν διότι εἰς τοὺς πρώτους τέσσαρας ἀριθμούς, προστιθεμένους ἐμπεριέχεται ὁ τέλειος ἀριθμὸς δέκα, καὶ διότι τετράς καθὸ τετράγωνον τῶν δύο εἶναι ἡ συμπλήρωσις τῆς δυάδος, ἐφ' ὅσον αὕτη δι' ἑαυτῆς πολλαπλασιαζομένη ἐπαναστρέφει εἰς τὴν ἰσότητα πρὸς ἑαυτήν. Ὀριστικώτερον ἡ τετράς καλεῖται τετρακτὺς ἐνεργός, δραστικὴ τετράς (παρὰ τὸ τέσσαρα καὶ ἄγω,) καὶ αὕτη παρὰ τοῖς ὑστέροις Πυθαγορείοις κατέστη ἀριθμὸς πολυθρύλητος. Ἐκ τινος λειψάνου τοῦ ποιήματος τοῦ Ἐμπεδοκλέους ἐξάγεται ἐν οἷα μοῖρα εἶχον οἱ Πυθαγόρειοι τὴν τετρακτύν.

οὐ μὰ τὸν ἀμετέρα γενεᾷ παραδόντα Τετρακτὺν
παγὰν ἀενάου φύσιος ριζώματ' ἔχουσιν. (Σεξ. Ἐμπειρ. πρὸς Μαθ. ἡ. 12).

Καθάπερ ἡ τετράς εἶναι ἡ τελεία τριάς, οὕτω καὶ ἡ δεκάς εἶναι ἡ τελεία καὶ ἀνεπτυγμένη τετράς (1). Ὁ Σέξτος (πρὸς Μαθημ. Δ'. Γ'. Ζ'. ἡδ'.—ἡε'.) λέγει «Τετρακτὺς λέγεται ὁ ἀριθμὸς ὅστις περιέχων ἐν ἑαυτῷ τοὺς πρώτους τέσσαρας ἀριθμούς, ἀποτελεῖ τὸν τέλειον ἀριθμὸν, ἤτοι τὴν δεκάδα· διότι ἐν καὶ δύο καὶ τρία καὶ τέσσαρα ἀποτελοῦσι τὰ δέκα. Φθάσαντες εἰς τὴν δεκάδα θεωροῦμεν αὐτὴν ἄλλοι ὡς μονάδα, καὶ ἀρχόμεθα ἐκ νέου. Ἡ τετρακτὺς ἐμπεριέχει ἐν ἑαυτῇ τὴν πηγὴν καὶ τὴν ρίζαν τῆς αἰωνίου φύσεως, διότι εἶναι ὁ λόγος τοῦ παντός, τοῦ τε πνευματικοῦ καὶ τοῦ σωματικοῦ.»

Αἱ περὶ τῆς περαιτέρω προόδου τῶν λοιπῶν ἀριθμῶν θεωρίαι εἶναι

(1) Ἄρ. Μετ. 1. 5, 6. τέλειον ἡ δεκάς εἶναι· δοκεῖ καὶ πᾶσαν περιεληφέναι τὴν τῶν ἀριθμῶν φύσιν· Φιλολ. μεγάλη γὰρ καὶ παντελής, καὶ παντοεργὸς καὶ θεῖω καὶ ἀνθρωπίνω βίω ἀρχὰ καὶ ἀγαμῶν.

ἀνεπαρκεῖς καὶ ἀπροσδιόνυσοι, μέχρι τῶν πέντε ἐνυπάρχει λόγος ἐν τοῖς ἀριθμοῖς, ἀλλ' ἐπέκεινα ἀπαντῶσι κεναὶ ἀφχιρέσεις.

Ἐναπολείπεται ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν τίνα συγκεκριμένην ἐφαρμογὴν ἐποίησαντο οἱ Πυθαγόρειοι, πῶς ἐκ τῶν ἀφηρημένων τούτων λογικῶν προσδιορισμῶν ἠδυνήθησαν νὰ κατασκευάσωσι τὸν κοσμικὸν ὀργανισμόν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἐξέτασιν ταύτην ὀφείλομεν νὰ προτάξωμεν πρὸς ὀδηγίαν ὅτι τὸ ἀριθμητικὸν σύστημα, εἰάν κατὰ μέγα μέρος ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν ἐν τόπῳ ἀντικειμένων, καὶ ἐπὶ τῆς μηχανικῆς τῶν ὄντων κατασκευῆς καὶ διατάξεως, οὐδόλως ὅμως ἐφαρμόζεται καὶ οὐδόλως ἰσχύει πρὸς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τῆς φυτικῆς καὶ ζωικῆς οἰκονομίας τῶν ὄντων, πολλῶ δ' ἔλαττον τῶν τοῦ πνεύματος.

Ἴδου ὅθεν πῶς ὑπέθετον οἱ Πυθαγόρειοι τὴν κοσμοποιίαν. Ὁρμώμενοι ἐκ τῆς ιδέας ὅτι τὰ πάντα συνίστανται διὰ τῆς συμμετρίας καὶ ἀρμονίας ἧτις ἀνάγεται εἰς τὴν ἀναλογίαν τῶν ἀριθμῶν, ὅτι τὸ πᾶν εἶναι ἀρμονικῶς κεκανονισμένον Ὁλον, κόσμος (ὄρος δὲν πρῶτος ὁ Πυθαγόρας πιθανῶς ἐχρήσατο πρὸς ἐπιχαρακτῆρισιν τοῦ παντός)(1), ὑποθέτουσιν ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ παντός ὅπερ ἀποτελεῖ σφαῖραν εἶναι τὸ κεντρικὸν πῦρ· διότι ἐπειδὴ τὸ πῦρ εἶναι τὸ τιμιώτατον τῶν στοιχείων οἶονεὶ ἢ ἀρχὴ τῆς ζωῆς ἐν τῷ κόσμῳ (Δ. Λ. Η'. κς') ἐπομένως πρέπει νὰ ἐπέχη καὶ τὴν τιμιωτάτην θέσιν ἐν τῷ παντί. Αὕτη δὲ ἢ τιμιωτάτη θέσις εἶναι τὸ κέντρον τοῦ κόσμου (2). Ὁ Φιλόλακος ὠνόμαζε τὸ πῦρ τοῦτο Ἔστιαν τοῦ παντός (3) ὑπαινιττόμενος τὸν βωμόν τῆς Ἔστιας, ὅστις ἦν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πολιτείας ἐν τῷ Πρυτανείῳ, ἐνθα ἐτηρεῖτο τὸ ἄσβεστον πῦρ. Περὶ τοῦτο τὸ πῦρ κινουῦνται

(1) Ἀριστ. Μεταφ. Α'. ε'. δ'. ζ'. Οἱ Πυθαγόρειοι ἔφασκον τὸν ὅλον οὐρανὸν ἀρμονίαν εἶναι καὶ ἀριθμόν· καὶ ὅσα εἶχον ὁμολογούμενα δεικνύουσι ἔν τε τοῖς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς ἀρμονίαις πρὸς τὰ τοῦ Οὐρανοῦ πάθη καὶ μέρη καὶ πρὸς τὴν ὅλην διακόσμησιν ταῦτα συνάγοντες ἐφήρμοτον· κἂν εἴ τί που διέλειπε, προσεγγίχοντο τοῦ συνειρομένην πᾶσαν αὐτοῖς εἶναι τὴν πραγματείαν· λέγω δ' οἶον, ἐπειδὴ τέλειον ἢ δεκάς εἶναι δοκεῖ καὶ πᾶσαν περιειληφέναι τὴν τῶν ἀριθμῶν φύσιν, καὶ τὰ φερόμενα κατὰ τὸν οὐρανὸν δέκα μὲν εἶναι φασιν, ὄντων δ' ἐννέα μόνον τῶν φανερῶν διὰ τοῦτο δεκάτην τὴν ἀντίχθονα ποιοῦσιν.

(2) Ἀριστ. περὶ Οὐρ. Β'. ΙΓ'. (Οἱ Πυθαγόρειοι) ἐπὶ τοῦ μέσου πῦρ εἶναι φασιν, τὴν δὲ γῆν ἐν τῶν ἀστρῶν οὐσαν, κύκλῳ φέρεσθαι περὶ τὸ μέσον· τῷ γὰρ τιμιωτάτῳ οἶονται προσήκειν τὴν τιμιωτάτην ὑπάρχειν χώραν, εἶναι δὲ πῦρ μὲν γῆς τιμιώτερον, τὸ δὲ πέρας τῶν μεταξὺ, τὸ δὲ ἔσχατον καὶ τὸ μέσον πέρας.

(3) Στοβ. Ἐκλ. Α'. Κγ'. Φιλόλαος πῦρ ἐν μέσῳ περὶ τὸ κέντρον, ὅπερ Ἔστιαν τοῦ παντός καλεῖ καὶ Διὸς οἶκον καὶ μητέρα θεῶν, βωμόν τε καὶ συνοχὴν καὶ μέτρον φύσεως· καὶ πάλιν πῦρ ἕτερον ἀνωτάτῳ τὸ περιέχον· πρῶτον δ' εἶναι φύσιν τὸ μέσον. Ἀρ. περὶ Οὐρ. 11, 13. (Οἱ Πυθαγόρειοι ἔθετον τὸ πῦρ ἐν τῷ μέσῳ διὰ τοῦτο, διότι ἐπίστευον) μάλιστα προσήκειν φυλάττεσθαι τὸ κυριώτατον τοῦ παντός· τὸ δὲ μέσον εἶναι τοιοῦτον· ὁ Διὸς φυλακὴν ὀνομάζουσιν, τὸ ταύτην ἔχον τὴν χώραν πῦρ.

κυκλικῶς τὰ οὐράνια σώματα, διότι ἡ κυκλικὴ κίνησις εἶναι τελειοτάτη, ἐφ' ὅσον ἐπανακάμπτει εἰς ἑαυτήν. Δέκα δὲ εἶναι τὰ οὐράνια σώματα διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ δεκάς εἶναι ὁ τελειότατος ἀριθμὸς. Ἄλλ' ἐπειδὴ περατηροῦνται ἐννέα μόνον σώματα (ἡ γῆ, οἱ πέντε πλανῆται, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, ὁ οὐρανός (ὡς ἀπλανεῖς ἀστέρες) ἐπενόησαν οἱ Πυθαγόρειοι καὶ δέκατον τὴν ἀντίχθονα, δι' ἧς ἐννοοῦσιν οὐχὶ τὸ ἀντίθετον ἡμισυ τῆς γηίνης σφαίρας, ἀλλ' ἴδιον σῶμα οὐράνιον. «Περὶ τοῦτο (τὸ πῦρ) δέκα σώματα θεῖα χορεύειν (κινουῦνται κυκλικῶς) οὐρανόν, πλανήτας, μεθ' οὗς ἥλιον, ὑφ' ᾧ σελήνην, ὑφ' ἧς τὴν γῆν, ὑφ' ἧς τὴν ἀντίχθονα, μεθ' ἧς σύμπαντα τὸ πῦρ ἐστίας ἐπὶ πρὸς κέντρα τάξιν ἐπέχον.» (Στοβ. Ἐκλ. Α'.) Πέραν δὲ τοῦ οὐρανοῦ περιέχει τὸν κόσμον ἄλλο ἀνώτατον πῦρ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ κεντρικὸν πῦρ καὶ χωρίζει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ περὶ αὐτοῦ διαχεόμενον ἀπειρον (κενόν). Ἡ σύγχρονος κίνησις τῶν οὐρανίων σφαιρῶν ἀποτελεῖ μουσικὴν τινὰ ἀρμονίαν. Ὅτι δὲ ἡμεῖς δὲν τὴν ἀκούομεν τοῦτο ἐξηγεῖται διότι ἡ ἀκοή μας ἐξωκειώθη ἐκ γενετῆς πρὸς αὐτήν. (Ἄριστ. ἐν τῷ περὶ Οὐρ. Β'. Θ').

Τὴν ἀρχὴν τῶν οἱ Πυθαγόρειοι ἐφήρμοσαν καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς προσδιορίσαντες τὸ πνεῦμα ὡς ἀριθμὸν. Ὁ Ἀριστοτέλης μνημονεύει (περὶ Ψυχῆς Α'. β'.) ὅτι οἱ μὲν ἐδόξαζον ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἡλιακὰ ἄτομα· οἱ δὲ ὅτι εἶναι τὸ κινουῦν αὐτά, μνημονεύει δὲ αὐτόθι καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἐφαρμογὴν τῶν ἀριθμῶν. «Ὁ νοῦς εἶναι τὸ ἓν, ἡ γνῶσις ἢ ἢ ἐπιστήμη ἢ δυάς, διότι ἀναφέρεται εἰς τὸ ἓν· ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἐπιφανειῶν εἶναι ἡ δοξασία, καὶ ἡ αἴσθησις ὁ ἀριθμὸς τοῦ σωματικῶν. Κινουῦσα δὲ ἡ ψυχὴ αὐτὴ ἑαυτήν, εἶναι ὁ κινῶν ἑαυτὸν ἀριθμὸς.» Καθὼς δὲ εἰς τὸ πᾶν ἐπικρατεῖ ἀρμονικὴ τάξις, οὕτω ἐθεώρουν καὶ τὴν ψυχὴν ὡς ἀρμονίαν. Ὅθεν Σιμμίας ὁ Πυθαγόρειος εἰσάγεται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος (Φαίδ.) λέγων ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει πρὸς τὸ σῶμα τὴν αὐτὴν σχέσιν, ὡς ἡ μουσικὴ ἀρμονία πρὸς τὰς χορδὰς. Οἱ Πυθαγόρειοι ἐθεώρουν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὡς ἀνέκαθεν διάφορα. Τὸ μὲν σῶμα ὡς τάφον (σῆμα) ἢ ὡς δεσμωτήριον (φρουράν) τῆς ψυχῆς. Ἡ δὲ δοξασία αὕτη ὅτι ἡ ψυχὴ διὰ τιμωρίαν εἶναι δεσμευμένη ἐν τῷ σώματι, συνέχεται προδήλως μετὰ τῆς Πυθαγορείου διδασκαλίας περὶ τῆς μετεμψυχώσεως (1).

Τὴν διδασκαλίαν δὲ ταύτην ὁ Πυθαγόρας ἠρύσθη ἀναντιρρήτως παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος (Β'. 123). «Πρῶτοι δὲ καὶ τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοι εἰσὶ οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατος ἐστὶ· τοῦ σώματος δὲ καταφθίνοντος εἰς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἐπεὶ δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ

(1) Διογ. Λαέρτ. VIII 14. Πρῶτον φασὶ τοῦτον (τὸν Πυθαγόραν) ἀποφῆναι τὴν ψυχὴν κύκλον ἀνάγκης ἀμείβουσαν ἄλλοτ' ἄλλου ἐνδεῖσθαι ζώοις.

»θαλάσσια καὶ τὰ πετεινά, αὐτίς εἰς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον εἰσδύ-
 »νειν· τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι· ἐν τρισχιλίοσι ἔτεσι. Τούτῳ
 »τῷ λόγῳ εἰσι οἱ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον,
 »ὡς ἰδίῳ ἑαυτῶν εἰόντι τῶν ἐγὼ εἰδῶς τὰ οὐνόματα οὐ γράφω.» Ὁμο-
 λογουμένως δὲ ὑπαινίττεται τὸν Πυθαγόραν καὶ τοὺς μαθητάς του.

Ἄλλὰ τὴν δοξασίαν ταύτην διὰ βραχείων ἀνασκευάζει ὁ Ἀριστο-
 τέλης (περὶ Ψυχ. Α', Γ'). «Δὲν προσδιορίζουν διατὶ ἡ ψυχὴ ἐνοικεῖ
 »εἰς τὸ σῶμα, καὶ ποίαν σχέσιν ἔχει τοῦτο πρὸς ἐκείνην. Διότι ἐνε-
 »ργεν τῆς συγκοινωνίας ἢ μὲν ἐνεργεῖ, τὸ δὲ πάσχει, ἢ μὲν κινεῖ, τὸ
 »δὲ κινεῖται, οὐδὲν ὁμῶς τούτων συμβαίνει τυχαίως. Κατὰ τοὺς Πυ-
 »θαγορείους μύθους ἡ τυχοῦσα ψυχὴ μεταχειρίζεται τὸ τυχόν σῶμα.
 »Εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἔλεγον, ὅτι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ μεταχειρίζεται
 »αὐλοῦς. Διότι ἡ μὲν τέχνη μεταχειρίζεται ὄργανα, ἡ δὲ ψυχὴ τὸ
 »σῶμα· ἀλλὰ πᾶν ὄργανον ἀνάγκη νὰ ἔχη ἰδίαν μορφήν καὶ σχῆ-
 »μα.» Κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς μετεμψυχώσεως ὁ ὀργανισμὸς τοῦ
 σώματος εἶναι τυχαῖος καὶ ἀδιάφορος διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν·
 ἀλλ' ἐκ τούτου δεικνύεται παράλογος ἡ ὑπόθεσις αὕτη.

Ἡ ἠθικὴ τῶν Πυθαγορείων ἔχει θρησκευτικὸν χαρακτῆρα μᾶλλον
 ἢ φιλοσοφικόν. Ἐδίδασκον ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι κτῆμα τῶν θεῶν,
 ὅτι οἱ θεοὶ ἐπιμελοῦνται τῶν ἀνθρώπων (1), ὅτι ὁ ὑπέρτατος νόμος
 καὶ τὸ ἀγαθὸν συνίστανται εἰς τὸ νὰ ὑποτασσώμεθα τῷ θεῷ, εἰς τὸ
 νὰ τιμῶμεν τὰς ἐντολάς τῶν θεῶν, νὰ καθαρεύωμεν πάσης ἀκαθαρ-
 σίας προσγινομένης ὑπὸ τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ πάθους, νὰ γινώμεθα
 ὁμοιοὶ τῷ θεῷ διὰ τῆς ἐξασκήσεως αὐστηρᾶς ἀρετῆς (2). Ἀπεπειρά-
 θησαν μὲν νὰ προσδιορίσωσιν ἐπιστημονικῶς ἠθικάς τινὰς ιδιότητας·
 ἀλλ' ἐνταῦθα καταδεικνύεται ἐναργῶς τὸ ἄγονον τῆς ἀριθμητικῆς ἀρ-
 χῆς (3). Οἱ Πυθαγόρειοι καθάπερ παρεδέχθησαν δέκα οὐρανίας σφαι-
 ρας οὕτω καὶ δέκα ἀρετάς. Τὴν δικαιοσύνην ὀρίζουσιν ὡς τὸν ἰσάκις
 ἴσον ἀριθμὸν ἢτοι ἄρτιον ἀριθμὸν, ὅστις δι' ἑαυτοῦ πολλαπλασιαζόμε-
 νος μένει πάντοτε ἄρτιος. Ἄλλ' ὁ προσδιορισμὸς οὗτος εἶναι πάντῃ
 ἀφηρημένος μηδὲν ἐξηγῶν τὴν ἰδιάζουσαν τῆς ἀρετῆς φύσιν.

Περαίνοντες τὴν ἐκθεσιν ταύτην τῆς Πυθαγορείου φιλοσοφίας
 ἄς ἐπισφραγίσωμεν αὐτὴν διὰ τῆς ἐπικρίσεως, ἣν ὁ Ἀριστατέλης
 (Μετ. Α' η') ἐκφέρει περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἀριθμῶν. «Οἱ Πυθαγόρειοι
 »θέτόντες ὡς βάσιν τὸ πεπερασμένον καὶ τὸ ἄπειρον, τὸ ἄρτιον καὶ τὸ

(1) Οὐ μὲν τοι ἀλλὰ τόδε γέ μοι δοκεῖ, ὃ Κέβης, εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι
 ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῶν κτημάτων θεοῖς
 εἶναι. Πλ. Φαίδ.

(2) Δ. Λ. Η'. κβ'. κδ'. Στοβ. ἐκλ. ἦθ.

(3) Ἀριστ. Μετ. Ε' κθ'. Περὶ τοῦ τί ἐστὶν ἤρξαντο λέγειν καὶ ὀρίζεσθαι, λίαν
 δ' ἀπλῶς ἐπραγματεύθησαν. ΙΓ'. δ'. ς'. Περὶ τινῶν ὀλίγων, ὧν τοὺς λόγους εἰς
 τοὺς ἀριθμοὺς ἀνήκτον, ὅλον τί ἐστὶ καιρὸς, ἢ τὸ δίκαιον ἢ γάμος.

»περιττόν, δὲν λέγουσιν ὁμῶς διὰ τούτου, πῶς γίνεται ἡ κίνησις, καὶ
 »πῶς ἄνευ κινήσεως καὶ ἀλλοιώσεως, εἶναι γενέσεις καὶ φθορά, ἢ αἱ
 »καταστάσεις καὶ ἐνέργειαι τῶν οὐρανίων σωμάτων.» Ἡ ἀρχὴ τῶν
 ἀριθμῶν εἶναι ἀτελής καὶ ξηρὸς τύπος, στερούμενος ζωηρότητος καὶ
 κινήσεως. Προστίθησι δὲ ὁ Ἀριστοτέλης «Διὰ τῶν ἀριθμῶν δὲν ἐξη-
 »γοῦνται ἄλλοι προσδιορισμοὶ τῶν σωμάτων οἷον ἡ βαρύτης καὶ τὸ
 κοῦφον.»

Ὁ ἀριθμὸς, ἡ Πυθαγόρειος αὕτη ἀρχή, δὲν εἶναι οὔτε ἀπλῶς ὑλι-
 κόν, ὡς ἡ τῶν Ἴωνων, οὔτινες ἔθετον τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων εἰς τὸ
 ὕδωρ, εἰς τὸν ἀέρα κτλ. οὔτε πάλιν καθαρῶς διανοητικόν, ἀλλ' εἶναι τι
 διάμεσον μεταξὺ αἰσθήσεως καὶ λόγου, μεταξὺ ὕλης καὶ διανοίας.
 Ἐπόμενον λοιπὸν ἦτο νὰ ζητηθῆ ἤδη ὡς ἀρχὴ πάσης πραγματικό-
 τητος ὅλως καθαρὰ διανοητικὴ ἐξαγομένη ἐξ αὐτοῦ τοῦ θεωρητικοῦ
 λόγου. Τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ Ἐλεατικὴ φιλοσοφία, ἣτις θεωρεῖ τὸν κόσ-
 μον ὄχι πλέον ὡς ἀπλῆν γένεσιν κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, οὔτε ὡς
 διαδοχικὴν σειρὰν μεταβολῶν αἰσθητικοῦ τινος στοιχείου, ὅπερ ἀδια-
 λείπτως ἀφ' ἑαυτοῦ ἀλλοιοῦται καὶ μετατρέπεται κατὰ τοὺς ἀρχαιο-
 τέρους Ἴωνας, οὐδὲ ὡς ἄθροισμα διαφόρων στοιχείων καὶ δυνάμεων
 κατὰ τὸν Ἐμποδοκλέα, τὸν Ἀναξαγόραν καὶ τοὺς ἀτομολόγους, ἀλλ' ὡς
 ἐνότητα, ὡς ὃν ὅπερ ἀπέναντι τῶν φαινομενικῶν τοῦ ἀλλοιώσεων ὑφί-
 σταται ἀείποτε ταυτόν, ἓν, ὅπερ οὐχὶ διὰ τῆς αἰσθήσεως, ἀλλὰ διὰ
 μόνης τῆς διανοίας ἀντιλαμβανόμεθα. Τοιαύτη λοιπὸν εἶναι ἡ ἀποψις
 ὑφ' ἣν πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὴν Ἐλεατικὴν φιλοσοφίαν ἥς τὴν μὲν
 ἑναρξίν περὶ τὴν Ἐλέαν πόλιν τῆς Λευκανίας ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, οἰ-
 κισθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἀνδρείων καὶ φιλελευθέρων Φωκαέων, οὔτινες ἐγκα-
 ταλιπόντες Φώκίαν τὴν πατρίδα των ἔνα μὴ ὑποκύψωσιν εἰς τὸν ζυ-
 γὸν τῶν Περσῶν, μετόκησαν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν (Ἡρ. Α' 164. 167.)

ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ

Ὁ Ξενοφάνης ἐγεννήθη εἰς τὴν Κολοφῶνα πόλιν τῆς μικρᾶς Ἀ-
 σίας. Διωχθεὶς δὲ πρῶτως ἐκ τῆς πατρίδος του διέτριψε τὸν λοιπὸν
 βίον του εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Σικελίας καὶ τῆς κάτω Ἰτα-
 λίας ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν Ἐλέαν, ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τῆς ἑκτῆς ἑκα-
 τονταετηρίδος. Ὁ Διογένης μᾶς διέσωσε στίχους ποιήματός τινος
 τοῦ Ξενοφάνους ἐξ ὧν προκύπτει ὅτι ἦν ἐννενηκοντατριετῆς τὴν ἡλικί-
 αν ὅτε συνέταξε τοῦτο τὸ ποίημα (1) Διογ. Λ. Θ. ιθ' ἤδη δ' ἑπτὰ τ'

(1) Ὅθεν μεταβαίνων ἀπὸ τοῦ πρώτου εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ποιήματός
 του οὕτω προαναγγέλλει:

Ἐν τῷ σοι παύω πιστὸν λόγον ἠδὲ νόημα
 ἀμφὶς ἀληθείης, δόξας δ' ἀπὸ τοῦδε βροτείας
 μάθανε, κόσμον ἐμῶν ἐπέων ἀπατηλὸν ἀκούων.

ἔασι καὶ ἐξήκοντ' ἐνιαυτοὶ βληστρίζοντες ἐμὴν φροντίδα ἀν' Ἑλλάδα γῆν ἐκ γενετῆς δὲ τότε ἦσαν εἴκοσι πέντε τε πρὸς τοῖς εἶπερ ἐγὼ περὶ τῶνδ' οἶδα λέγειν ἐτύμως. Ὅθεν ἐπειδὴ οὐδαμῶς ἐξάγεται ὅτι ὁ Ξενοφάνης ἀπέθανεν ἀμέσως μετὰ τὴν σύνθεσιν τῶν στίχων τούτων, εἰκότως συμπεραίνομεν ὅτι ἐζήσε περίπου ἐπὶ μίαν ἑκατονταετηρίδα. Τὴν φιλοσοφικὴν του διδασκαλίαν ἐξέθεσεν εἰς ποίημα ὑπ' αὐτοῦ συνταχθὲν «περὶ φύσεως» ἐκ τούτου δὲ μόνον σποραδικοὶ τινες στίχοι σώζονται. Οἱ ἀρχαιότεροι φιλόσοφοι ἐστιχούργουν, διότι ἡ πεζογραφία εἶναι μεταγενεστέρα.

Ἡ ἀρχὴ ἣτις ἐχρησίμευσεν αὐτῷ ὡς ἀφορμὴ τῆς φιλοσοφικῆς διδασκαλίας του εἶναι ἡ ἰδέα τῆς ἐνότητος τοῦ θεοῦ καὶ ἡ ἀποστροφή του κατὰ τῆς πολυθείας ἢ τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ. Ἴδου πῶς ἐκφράζεται περὶ θεοῦ, ὡς ἐξάγεται ἐκ διαφόρων ἀποσπασμάτων τῶν ποιημάτων του: «Εἷς θεὸς ἐν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος, οὔτε δέμας θνητοῖσιν ὁμοῖος, οὔτε νόημα.»—οὔλος ὄρα, οὔλος δὲ νοεῖ, οὔλος δὲ τ' ἀκούει.—'Ἄλλ' ἀπάνευθε πόνοιο νόου φρενὶ τὰ πάντα κραδαίνει. Ἄλλὰ βροτοὶ δοκέουσι θεοὺς γεννᾶσθαι, τὴν σφετέρην δ' ἐσθῆτα ἔχειν φωνὴν τε δέμας τε. Ἄλλ' εἴτοι χεῖράς γ' εἶχον βόες ἢ ἄλλοι ἢ γράψαι χεῖρεςσι, καὶ ἔργα τελεῖν, ἅπερ ἄνδρες, ἵπποι μὲν θ' ἵπποισι, βόες δὲ τε βουσὶν ὁμοῖα καὶ κε θεῶν ἰδέας ἔγραφον καὶ σώματ' ἐποίουν τοιαῦθ' οἶόν περ καὶ αὐτοὶ δέμας εἶχον ὁμοῖον.» Ἐκ τῆς ἀπεχθείας δὲ ταύτης κατὰ τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ ἐξηγεῖται ὁ λόγος διατὶ καθάπτεται τοῦ Ἡσιόδου καὶ τοῦ Ὀμήρου. Πάντα θεοῖς ἀνέθηκον Ὀμηρός θ' Ἡσιόδός τε ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὄνειδεα καὶ ψόγος ἐστί, κλέπτειν, μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.

Ἡ Ξενοφάνειος λοιπὸν διδασκαλία χαρακτηρίζεται διὰ βραχέων ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους λέγοντος (Μετ. Α'. ε'.) τὸ ἐν εἶναι τὸν θεόν. Καὶ κατὰ τὸν Σέξτον Ἐμπειρικὸν ὑποτυπ. α'. 225, ἐδογματίζεν ὁ Ξενοφάνης ἐν εἶναι τὸ πᾶν καὶ τὸν θεὸν συμφυῆ τοῖς πᾶσι. Ἡ κυρία ὅθεν διδασκαλία τοῦ Ξενοφάνους ἐμπεριέχεται ἐν τοῖς ἀνωτέρω μνημονευθεῖσι στίχοις αὐτοῦ. *Εἷς θεὸς ἐν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος, οὔτε δέμας θνητοῖσιν ὁμοῖος οὔτε νόημα.* Ἄλλ' ἀπάνευθε πόνοιο νόου φρενὶ πάντα κραδαίνει. Ταύτην δὲ ὀρίζων ἀκριθέστερον ὁ Ἀριστοτέλης (Μετ. Α'. ε'. 21) λέγει α' Ὁ Ξενοφάνης ἐθεώρει τὸ πᾶν ὡς ἐν, δὲν διεσαφῆνισεν ὁμῶς εἴαν διὰ τῆς ἐνότητος ταύτης διανοεῖτο ἐν κατὰ λόγον (δηλ. ὡς οἱ θεῖσται, οἱ ταυτίζοντες τὸν κόσμον μετὰ τοῦ θεοῦ), ἢ ἐν κατὰ ὕλην (ὡς οἱ Πανθεῖσται ἢ οἱ ταυτίζοντες τὸν θεὸν μετὰ τοῦ κόσμου), ἀλλ' ἀποβλέψας εἰς τὸν ὅλον οὐρανόν (ἦτοι εἰς τὸν κόσμον ὡς ὅλον, εἰς τὴν ἐνότητα πάντων τῶν ἐγκοσμίων ὄντων) εἶπεν, ὅτι τὸ ἐν εἶναι ὁ θεός. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἐκτίθενται ἐναργῶς αἱ κυριωδέστεραι στιγμαὶ τῆς Ξενοφάνειου φιλοσοφίας. Ὁ Ξενοφάνης πρῶτον ἐξέφρασε τὴν ἀρχήν, ἐν καὶ πᾶν, δευτέρον

ἐθεώρησεν ἀμέσως τοῦτο τὸ ἐν καὶ πᾶν ὡς θεόν, ἀλλὰ τρίτον δὲν διεσαφήνισεν, ἂν τοῦτο τὸ ἐν καὶ πᾶν ὑπέλαβεν ὡς ἄθροισμα ἀπάντων τῶν ἀτομικῶν ὄντων, ἢ ὡς ἐν κατὰ λόγον. Φαίνεται πιθανώτερον, ὅτι ὁ Ξενοφάνης ἐδίδασκε μὲν τὴν ἐνότητα ἀπάντων τῶν ὄντων, ἀλλὰ καθ' ὅσων ἐδίδασκε τὴν ἐνότητα τοῦ θεοῦ, δηλαδή τὸ θεῖον εἶναι σύναμ. κατ' αὐτὸν τὸ ἐνωτικὸν σημεῖον πάντων τῶν ὄντων, τὸ τὰ πάντα ζωοποιοῦν καὶ δεσπέζον. Ἀλλὰ θεολογήσας μᾶλλον ἢ φιλοσοφήσας, δὲν ἠδυνήθη εἰσεῖτι νὰ χαρακτηρίσῃ, ὡς ὁ Παρμενίδης μετὰ ταῦτα, ἀπέναντι τοῦ ἐνός τούτου πᾶν ἕτερον ὡς μὴ ὄν· καὶ τοι ἐννοήσας τὸ ἐν ὡς θεόν ἀπονέμει ὁμῶς εἰς αὐτὸ τὴν μορφήν ἀτομικῆς ὑπάρξεως, τὰ πολλὰ πεπερασμένα ὄντα ἴστανται παράλληλα πρὸς ἐκεῖνο ὡς πραγματικὰ καὶ αὐτά. Ὅθεν εἰς τὸ σύστημα τοῦ Ξενοφάνους ἀπαντᾶται χάσμα τι, διότι εἰς μάτην ἐρωτᾷ τις πῶς συμβιβάζεται ἡ ἐνότης καὶ τὸ ἀναλλοίωτον τοῦ θεοῦ μετὰ τοῦ διαιρετοῦ καὶ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ κόσμου. Ἡ σχέσις τοῦ αἰδίου ἐκείνου καὶ ἀτρέπτου ὄντος πρὸς τὰ πεπερασμένα καὶ τρεπτὰ ὄντα μένει ἀπροσδιόριστος. Ὅθεν ὁ Κουζίνος ματαιοπονεῖ ἀγωνιζόμενος νὰ ἀναδείξῃ αὐτὸν ὡς τὸν καθαρώτερον καὶ εὐγενέστερον θεῖστήν (Nouveaux fragments philosophiques), διότι ὁ Ξενοφάνης, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐκυμαίνετο μεταξὺ τοῦ θεϊσμοῦ καὶ πανθεισμοῦ· καὶ ἐναπέκειτο εἰς τὸν διάδοχόν του τὸν Παρμενίδην μετ' ἐπιστημονικῆς βαθύτητος νὰ θέσῃ ὡς ἀρχὴν ὅτι μόνον τὸ καθαρὸν καὶ ταῦτόν πρὸς ἑαυτὸ ὄν εἶναι τὸ ἀληθές καὶ πραγματικόν, ἀπεναντίας δὲ πᾶν διαιρετὸν καὶ μεταβλητὸν ὄν εἶναι φαινομενικὸν καὶ ἀνυπόστατον.

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

Ὁ Παρμενίδης ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἐλέῳ ἐκ πλουσίας καὶ διασήμου οἰκογενείας. Περὶ τοῦ βίου του ὀλίγα τινὰ μόνον γνωρίζομεν· ὅτι δὲ ἐχρημάτισε μαθητῆς τοῦ Ξενοφάνους, ὁ Ἀριστοτέλης τὸ ἀναφέρει ὡς ἀδόκιμον (Μετ. Α. Ε'. 21 Παρμενίδης τούτου λέγεται μαθητῆς) Σίξτος δ' Ἐμπειρικὸς (πρὸς Μαθημ. VII, III.) τὸν ἀποκαλεῖ γνώριμον τοῦ Ξενοφάνους. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἤκμασε κατὰ τὸ 520 π. Χ. Ἀξιοσημείωτος δὲ εἶναι ἢ εἰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Ζήνωνος περιήγησις του ὡς ἀναφέρει ὁ Πλάτων (Παρμ.) «τὸν μὲν οὖν Παρμενίδην, εὖ ἤμαλα ἤδη πρεσβύτην εἶναι, σφόδρα πολὺν, καλὸν δὲ κάγαθόν τὴν ὄψιν, περὶ ἔτη μάλιστα πέντε καὶ ἐξήκοντα. Ζήνωννα δὲ ἐγγὺς ἐτῶν ἡτετταράκοντα τότε εἶναι, εὐμήκη δὲ καὶ χαρίεντα ἰδεῖν· καὶ λέγεσθαι αὐτὸν παιδικὰ τοῦ Παρμενίδου γεγονέναι· καταλύειν δὲ αὐτοὺς ἔφη παρὰ τῷ Πυθοδώρῳ ἐκτὸς τείχους ἐν Κεραμεικῷ· οὐ δὲ καὶ ἀφικέσθαι τὸν τε Σωκράτη καὶ ἄλλους τινὰς μετ' αὐτοῦ πολλούς· Σωκράτῃ δ' εἶναι τότε σφόδρα νέον.» Καὶ ἐν τῷ διαλόγῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ ὁ Σοφιστῆς παρίσταται ὁ Σωκράτης λέγων «Παρμενίδην